Էջ 112·

Մինչ յաճախի քեզ ըստացուած,
Մի կարծէը գայն քո կամ դիպուած,
այլ մըտածեալ գձեռն գըթացց,
մըտածիր միշտ մըտօքդ գԱստուած

Էջ 116·

Որ մըտածէ ըստէպ ըզմահ եւ ըզվախճան,
միջոցն ընդ այնց, ի յորմարել զընէ
ըզջան,
իակ որ ոչ յիշէ զօրըն մահուան,
չարեօք լըցեալ նա մեռանի եւ ապերջան:

Էջ 117·

Որոյ գիտումն է երթալոյ յերեւան,
նա ոչ ուղղէ զընթացս իւր առ ի վան:
Որ կամիցի չինել հոգեւոր աշտարակ,
պարտի թուել նախ ըզնորին ծախսըն
բարակ,
ապա եթէ հիմնարկիցէ անմիտ, արագ,
ի յանցորդաց ծաղրը լինի եւ խայտառակ:

Էջ 120·

Որ զբաանէ ըզսեպհական երկին կորուստ,
Այնպէս ուրախանայ իբրու զբաեալ
նորուստ:

Էջ 123·

Թէ հեռացար մեզօք ի հօրէդ քաղցրագին
ղղմամբ սրտի զարձիր հանդոյն
անառակին:

Էջ 136—137·

Հաւատարիմ եւ իմաստուն գու եթէ ես,
զերդաստանդ տեառն յանձն առ լինիլ
տընտես,
զի ի ժամու զհացըն կենդ բաշխել
տացես,
եւ ի գալ տեառն մեծ գովեստիւ զվարձս
առցես:
Ապա եթէ ուսօղ ըմպօղ հարկանօղ ես,
ամբաստանօղ եւ բողոքիչ զրազումս
առնես.
որոց հատաչանաց լուեալ ակըրն քո հեզ,
արդարութեամբ ընդ մէջ կարեալ պատժէ
ըզքեզ:
Բայց եթէ գու խոհեմագոյն խորագէտ ես,
ի յանիրաւ մամոնայէն բարեկամ տես:

Էջ 152·

Երկուքըն միշտ լիցին քեզ մօտ.
երկիւղ առ աէր, առ մարդ ամօթ:

Էջ 158·

Ծառ որ չտանէ պըտուղ բարի,
հատեալ՝ յանցէջ հուրն արկանի:

Էջ 162·

Թէ չահիցես ըզքոյդ մընաս,
առըր քաղաքին ժառանգ մընաս:

Էջ 173·

Գործիս աւարտման վերջակէտէն վերջ
Աստ կատարումն եղեւ Յիսուսի առակաց·
Նորհիւ այնմիկ որ պհամերց բերանս
երաց:

Ակէ անմիջապէս վերջը կը սկսի դրքիս նիւթերուն «ցանկ»ը մինչեւ էջ 174ին վերջը ուր կայ հուսկ առղ մը դրքին ընդօրինակիչէն «Օգոստոսի 14» իսկ աւոր ներքեւ ալ դրքին մեջտեղով եղած անընթեռնելի կնիք մը: Ըստ է ձեռագիրս գրուած է Պուրսա 1820 Յուլիս 6էն մինչեւ Օգոստոս 14ը:

Ց. ՔԻՒՐՏՃԱՆ

ՖԵԼԻՔՍ ՕՍՎԱԼԴ

ԵՐԿՐԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

—

ԳԵՐՄ. ԹՐԳՄ.

ՕՏՏՈՅ ՎԻԼՔԷՆՍ

—

ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ՌՆԱԳՐԷՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ
ՀԱՑԵՐԷՆԻ

(Շարունակութիւն:)

ԵՐՐՈՐԴԱԿԱՋՄ

(Tertiär)

15. — *Կաւճի շերտի վերջը կ'երեւայ թէ Հայաստանի մէջ սկսած են ցամաքերկրեայ պայմանները: Նեղբին-այգարդեակը (untereozän) խաւերը հաւանօրէն մեծագոյն մասամբ ցամաքային էին: Ի բաց առեալ հիւսիսային Հայաստանի Սակասարդեակը (Oligozän)՝ Երրորդականը կը ցուցընէ բացորոշ վերապարձ մը դէպ ի Միջերկրական երեսահալքը:*

ԱՅԳԱՐԴԵԱԿ

(Eozän)

Ներ.քին-Այգարդեակը թէ հիւսիսային Հայաստանի եւ թէ կասկասի մէջ զարգացած է Պլիշեան (Flysch) երեսահալքով, եւ կը բաղկանայ մեծատարած կարգէ մը մութ, կասկասեան աւազաքարեղուն կամ մառնէրուս, խառնուածքներով դոյնզգոյն հերձաքարային կաւաքարերուս (Schieferton) եւ թիթեղակերպ (plattig) կրերուս՝ կայծքարներով: Միակ քարացածներն են Թանձրակոթուն գաղձակերպներ (Fucoiden, Ածառակներ, Chondrites)[89], Շատ յաճախագէպ են հրաբղխային փխրաներ եւ խորայք (Breccien), անդիկներ, անդէսաքարեր, շղաքարեր (Dazit) եւ խտաքարեր (Trachyt): Ակալը ցեպի աւազանին հիւսիսային կողմը եւ Ալդէթի ձորի մէջ (Սոմախէթ) այս քարերակերդը լաւ զարգացած է: Վերջին տեղս, օրինակի համար Բիէլկիուէյ մօտ[10, 21] ասի տակաւ կ'անցնի Միջին-այգարդեակային աւազաքարերուս:

Արեւելեան եզերաբերանց մէջ Նեղբին-Այգարդեակը ծանօթ է միայն «Դուէյս» ձորի մէջ (Հիւսիսային Ղարաբաղ)[14] եւ այն՝ մութ, կանաչիկեկ-գորշ աւազաքարերուս ձեւով, որոնց մէջ մասամբ են կասկասեան շերտեր: Կարադաղի մէջ Նրասխայ պարսկական ամենակողման վրայ կ'երեւայ թէ նոյնը կը ներկայացընեն գորշ աւազաքարեր եւ կասկաքարեր՝ ածխոյ խաւերով:

Նեղբին-Այգարդեակը լաւ զարգացած է Տաւրոսի հարաւային սահրոյր միայն Զագրոսի լերանց մէջ[65]:

Քիռինդի (Kirrind) *մօտ* կը բաղկանայ ասի՝

1. կարմիր մառնէրէ՝ եղջերաքարանց (Hornstein) խճճերով զանազան գունով:

2. կպրախառն, գորշ, կարծրացած մառնէրէ եւ գիւրափխուր կաւաքարերէ՝ գաղձակերպներով:

Արշանայի[22] (Արշնի) *մօտ՝* վերին Տիգրիսի աւազանին մէջ գրամախեցեայ-կիրը (Nummulitenkalk) նստած է կրախառն մառնէրու մեծանիստ խաւակարգի մը վրայ, որոնք իրենց կողմանէ նստած են խուռչական (brecciös) որձաքար-աւազաքարերու եւ մառնէրու փոխնիփոխին խաւերուն վրայ: Ալի-Տաղի մէջ (Տիգրիսի հիւսիսակողմը) կ'ըսուի թէ խորաքարերու (Diallag) ներխուժումները (Intrusion) այս խմբէն ածխոյ խշտերակները փոխած ըլլան ածխաքարի (Anthrazit): Միեւնոյն ձգուածքներուն մէջ ածուխ կը գտնուի ջերմուկի մօտ՝ Միհրաբ լերան ստորոտը, դարձեալ Խալուի մօտերը[2]: Տիգրիսի աւազանին մէջ ջեղերէի եւ Սղերդի (երբեմն կանաչկեկ-գորշ), յաճախ քարացային աւազաքարերու՝ կրախառներուն հետ[23, 24], եւ արեւելակողմը՝ ջուդի լերան[2] մէջ ածխոյ շահագործելի խշտերակներ բաց երեւան կու գան, օրինակի համար Հարբոզի եւ Սաղերիկի (Segirik) գուլ: Դէպ ի հարաւարեւելք կը տարածուի նոյնը՝ ուղղաձիգ հերձակ-կաւաքարերու ձեւով՝ Բէգիլի հիւսիսակողմեան հողամասին մէջ: Նման կարմիր մառնէր եւ հերձակ-կաւաքարեր՝ ածուխներով՝ կը գտնուին վանայ արեւելակողմը[2], Թուրք-պարսկական սահմանին մօտերը. այսպէս՝ Ռահմինի մօտ (Ախտա լերան հիւսիսային զառիվայրը) եւ Զէյվանի մօտերը (Նարմիա լերան հիւսիսային զառիթափը). դարձեալ աւելի արեւելք՝ Գեռնավիգի (գաւառիկ) եւ կոտուրի միջեւ եւ կամաքէնտի (Համզաքէնտ)[17] մօտ՝ Դիլմանի հիւսիսակողմը[29]:

[17] «Գեռնավիգ»՝ Gernavig կը գրէն միշտ գերմ. եւ անգլ. բնագիրները, իսկ տեղը կ'որոշէ անգլ. ընդարձակ իբր Koturի մօտերը (էջ 386): Ուրդ Լինչի քարտէսը, որուն գլխաւոր գործակիցն է ինքն Ֆ. Օսվալդ, տեղը կը նշանակէ Geverik, անուան ձեւ մը՝ որ ճիշդ այս տեղը կը ներկայացընէ, եւ իրապէս նոյն տեղը Գաւառիկ անուն մը կ'երեւցնէ, եւ իրապէս նոյն տեղը կ'ներկայացընէ քարտէսը կը գրէ Gawrik ձեւով: — «Կամսակենդի» (“Kamsakend„ եւ “Kamzakendi„) անուան քով անգլ. բնագիրը փակագիծի մէջ կը գնէ Hamzakend ձեւն, ուսկից իբր ուղղագրն: — Djudi լեռնագծին անուններէն «Segirik„ եռնիագրաբար “Shernakh„ գրեցինք: Ասոր համար կ'ըսուի թէ “Shernakhի ճիշդ ներքեւը„ կը գտնուի Begilի համար՝ որուն անուանը լեռ մ'ալ կայ, կը նշանակուի թէ “Akra-Dagh„ եւ Zab գետի միջեւ„ կը գտնուի (էջ 386): Լինչի քարտէսը չունի Segirik եւ Begil անուանները. բայց Շէրնաբ լերան ներքեւ նշանակած է Negaiva, եւ Herbolի (որ Hazil գետոյ վրայ կը գտնուի, սխալ՝ “Harbôl„) մօտերը նոյնպես կը նշանակէ Berbin.— Թէ այս անուններն ինչ ազերս ունին ներբնեթագիներուն հետ՝ չենք գիտեր՝ — Միւս անուններէն՝ Հակառակ թեթեւ տարբերութեանց՝ Հասկանալի են. օրինակի համար “Seivan„ Գրուանդն է Զէյվէն կամ Զեյվլ, որուն Տարաւ եւ Վարագայ արեւելքը Nermit-Dagh: — Իսկ Achta լերան համար կ'ըսուի թէ կ'իյնայ Մարմէտ (գրուած Mermid) եւ “Մէհմէտկի„ (գրուած Mehmedik) գետերու միջեւ„ (էջ 386), եւ այսպէս՝ շատ ուրիշներ: Ինչպէս քիչ մ'եաքը յիշուած Kömur (կամախի մօտերը) թերացած ձեւ է գիւղ անուան, եւն:

Ծ. Թ.

© National Library of Armenia

Խաւակարգը նման է վերին-Եփրատայ աւազանին մէջ, օրինակի համար Մարիամ-լերան վրայ: Հոս կը բաղկանայ կարմիր աւազաքարերէ եւ քարազանգերէ՝ ածխաբեր հերձակ-կաւաքարերով: Դարձեալ նոյնը երեւան կու գայ աւելի հարաւ արեւմուտք Մերջան-լերան վրայ: Taylor[94] դիտած է հոն ածխաբեր խաւեր վանքի մօտ (Ս. Լուսաւորիչ): Աւելի անդին, քէօմիւրի (գոմեր) մօտ՝ կամախի հիւսիսակողմը՝ ածուխ կը հանուի: Ածխոյս գործածութիւնը միայն տեղական է[108]: Աւելի հիւսիս ձորոխի աւազանին մէջ ածուխ կը գտնուի Կարախանայի (Karakhana, քարահանք) մօտ (Սպերի հարաւակողմը), Հորթուկի եւ Լսկաւի քով՝ թորթումի մօտերը: Ասի թերեւս նոյն աստիճանին գտնուելուն ի կողմն կը վկայէ:

Ածխաբեր այս խաւերուս հնութիւնը տակաւին ճշգրտօրէն որոշուելու պէտք ունի. զասոնք իբր ներքին-Այգարդեկի ժամանակէ համարելը առ այժմ պէտք է իբր առժամանակեայ նկատել:

16. — *ՄԻՋԻՆ ԵՒ ՎԵՐԻՆ ԱՑԳԱՐԴԵԱԿ: Խիստ հակադրութեամբ այն պարզային որ կաւկասի հիւսիսակողմը դրամախեցեաց-կրի երեսահարքը կը պակսի եւ թէ այն լերան հարաւային երեսն ալ ծովափնեայ նկարագիրը ունի, կը գտնենք որ Դրամախեցեաց-կիրը Հայաստանի ամբողջ տարածութեամբ՝ նկարագրօրէն զարգացած է, ի բաց առեալ այն տեղերն՝ ուր կրոսերատոյն կազմութիւններով քողարկուած է: Ասի Թերեւս շատ աւելի ընդարձակածաւալ տարածութիւն մը կը բռնէ քան Չիադեխեցեաց-կիրը:*

Հիւսիսային Հայաստանի Ախալցխայի աւազանին մէջ այս աստիճանաւ ճոխ կենդանաբերութիւն մը (Fauna) գտնուած է: Եթէ ծանօթացած զննութիւնները[63, 79, 89] ըստ գագրնիք՝ կը հետեւի յաջորդ դասաւորութիւնը:

2. *Վերին-Այգարդեակ* (Փլիշեան երեսահարք): Առնախառն, նրբաթիթեղ կրեր՝ գաղձակերպներով (Fucoiden), ձկանց թեփերով, եւ ատամներով քարացածներուս՝ կոճ Վոյելը (Lamna elegans *Ag.*) ՈՒՆԱՏԱՃ (Otodus). եւ դրոշմներով քարացածներուս՝ Հրյոկ ապիկրայն (Meletta sardinites *Ag.*) եւ Դինա կողբեական (Zeus colchicus *Simonov*):

1. *Միջին-Այգարդեակ* (Լուտետեան եւ Բարտոնեան, Պրիաբոնա աստիճան).

բ) կաւախառն աւազաքարեր, որոնց մէջ կան շերտեր քարացածներով՝ Դրամախեցի պափկոլ (Nummulites planulatus *d'Orb.*) Խբ-նկի Խղլվկ-բէր (Operculina canalifera *d'Arch.*) կոպճաւոր ՈՒՈՒԼԻԷՐԻ (Orbitolites discus *Rütim.*) Ս-ղ-ի (Փ-ղրդ) Եօննանկի-ի (Serpula heptagona *Abich*) Թանկրախեցի էս-ցի (Crassatellites tumidus *Lam.*, խաւեր կազմելով Սուֆկիսի մօտ). Տ-էի Ըռանկրցեաւ (Meretrix incrassata *Desh*, խաւեր կազմելով Ալի մօտերը). Կ-ղվկ ("Տ-ռ-ղաձ") ճանկեաւոր (Corbula striata *Lam.*) Պանոպէ միջին (Panopaea intermedia *Sow.*) Սրս-ի էլենկ-ին (Ampullina sigaretina *Sow.*) Տրբէրան Գրսոէս-պէ (Diastoma Grateloupi *d'Orb.*) Աղրս-ի Բռրչրցեաւ (Turritella edita *Sow.*) Ցէս-խեցի էեռեկս-ռ (Rostellaria rimosa *Brand.*) Վոլրի կռանաս-ռ (Voluta suturalis *Nyst.*) Տանկի կպպիցեաւ (Pyrula nexilis *Sol.*) Կղս-հաւ Վկսեկի (Pleurotomia Voyseyi *d'Arch.*) Պաղղկի էսյոեսյ (Bulla lignaria *Lam.*) Նաս-խեցի լէղս-ին- (Nautilus linguatus *v. Buch*):

ա) խարխոլը կազմող խաւ՝ քարացածներով Դրամախեցի ողրւոն (Nummulites laevigatus *Brug.*) ՈՒՈՒԷ ԲԷԼԼՎԼԷՆ (Ostrea bellovacina *Lam.*) ՈՒՈՒԷ Հ-կ (O. gigantea *Schl.*):

Միեւնոյն՝ թէեւ քարացածի կողմանէ աղքատ՝ խաւակարգը կը գտնուի աւելի արեւմուտք՝ Թրիալէթական լերանց մէջ[10, 21]: Հոս Վերին-Այգարդեակը կը բնորոշեն համաժամանակեայ հնութեամբ հրաբղխային արգասիք, խարխային հոմաքարական եւ փաղփաքարային անդեսաքարեր, խստաքարեր եւ հոսաքարեր (Rhyolit): Վերջին երկուքն կրոսերագոյն են քան առաջինները:

Դրամախեցիական խաւեր կը պակսին Սոմխէթական լերանց մէջ եւ արեւելեան եզերալերանց արտաքին մասերուն մէջ. ասոր հակառակ վերջնոցս ներքնակողմը կը կազմեն լայն գօտի մը, որ ի հարկէ մնասմէ կրոսերագոյն հրաբղխուրներով ծածկուած է: Բամբակի լերանց մէջ[1] Սենոնեանի վրայ նստած է Միջին-Այգարդեակը քարացածներով՝ Դրամախեցի պափկոլ (Nummulites planulatus *d'Orb.*) Դրամախեցի Ռամոնդէ (N. Ramondi *Defr.*) եւ Դրամախեցի հափկաւոր (N. granulosus *d'Arch.*) նոյնը կը շարունակուի Ազատեւի, Զանգուի, Դուշուի (Տաքջուր) եւ Թարթառի վերին ձորերուն մէջ[14]: Արիհ[14] "Դուշու"-ձորին արեւմտակողմը գտած է Դրամախեցեաց-կիր, որ 2308 մետր բարձրութեամբ լեռնող մը կը կազմէ:

Երասխայ միջին շրջանակին մէջ Այգարդեակի գեղեցկագոյն հատածը կը գտնուի կարմիր-վանքի մօտ, դէպ ի ջուղայ տանող կրճին բերանը: Զասի նկարագրած են Արիհ[9] եւ դարձեալ Frech[42]: Համառօտիւ հետեւեալ գասաւորութիւնը կը հետեւի՝

2. *Վերին-Այգարդեակ*. կարմիր աւազաքարեր եւ քարազանգեր՝ հնակենդանական բաղադրիչներով, 200 մետրէ աւելի թանձրութեամբ:

1. *Միջին-Այգարդեակ*՝

ֆ) փոխնիփոխ նստած խաւեր ոստրէից եւ փշամորթաց (Echinodermen) կրերու, քարազանգերով եւ աւազաքարերով: Արիհ ասկէ կը նշանակէ Դրամախեցի Ռամոնդէ (Nummulites Ramondi *Defr.*) թանձրութիւնը՝ 60–70 մետր:

բ) Դրամախեցեաց-կիր՝ քարացածներով. Դրամախեցի Լուկասեան (Nummulites Lucasanus *Defr.*) Դրամախեցի ծակեալ (N. perforatus *d'Orb.*) Սկոեղբուղկ պրոսաստան (Discocyclina papyracea *Boubée*) Սկպաւերեն-նիսսոսոսոյնկ (Pattalophyllia subinflata *d'Achiardi*) Սլուկ պկրեկեան (Stylina Pereziana *Mich.*) ՈՒՈՒԷ ռնօսրսնկրննկ (Ostrea rarilamella *Mellev.*) ՈՒՈՒԷ լսյնսփցյն (O. latissima *Desh.*) Կրծ-խեցի Բրռնչնկրպ (Gryphaea Brongniarti *Desh.*) Կ-ղհաւ հմմտ. Կ-փնկէ-ս-ռ (Pleurotomaria cf. Kadinkeviensis *d'Arch.*) Խս-րկկ ասղնյես (Cidaris acicularis *d'Arch.*) Լինթիս-էէ-րէցկ-ռ (Linthia biarritzensis *Cott.*) թանձրութիւնը՝ 10 մետր:

ա) կարմիր աւազաքարեր, փոխնիփոխ նստած քարազանգերու հետ եւ այս վերջնոցս անցնելով, 20 մետր:

Ներքնախաւը՝ հին անցիկ:

Երասխայ կրճին մէջ Դարոշամի (Դարաշամբ)[18], ջուղայէ քանի մը քիլոմետր վեր, Այգարդեակի ուրիշ շքեղ բացուածք մը կայ: Հոս կրէսսէնբէրգեան հորիզոնը (Kressenberg-horizont) կ'ապացուցուի քարացածներով[1;9,98]. այն է՝

2. *Վերին-Այգարդեակ*: կարմիր աւազաքարեր եւ եղինգան (Nagelfluh.):

1. *Միջին-Այգարդեակ*՝

բ) Դեղին աւազաքարեր՝ աւազախառն կրերու խառնուածքներով: Քարացածներն են՝ Դրամախեցի ողրւոն (Nummulites laevigatus *Brug.*) Դրամախեցի ծակեալ (N. perforatus *d'Orb.*) Դրամախեցի Լուկասեան (N. Lucasanus *Defr.*) Դրամախեցի Ռամոնդի (N. Ramondi *Defr.*) Կոնոկլիպեաս կոնոյտէ- (Conoclypeus conoideus *Gf.*) Հէրյոսոդ Զուլֆեան (Schizaster Djulfensis *Dubois*) Ոստրէ հսկայ (Ostrea gigantea *Brander.*) Կրծխեցի Բռնգնիարտի (Gryphaea Brongniarti *Desh.*) Ասձանկի տանձ- (Vulsella falcata *Münst.*) Մօրուանկի էզոյեա- (Barbatia barbatula *Lam.*) Նէրիտ կոնոյտէա- (Nerita conoidea *de Roissy.*) Ամպուլլէնի սիկարէտա- (Ampullina sigaretina *Sow.*) Տրբէրան Գրսոէլոպէ (Diastoma Grateloupi *d'Orb.*) Զանգոնկի հսկայ (Campanile giganteum *Lam.*) Սէրֆկի էլոյոս (Seraphs convolutum *Lam.*):

ա) Քարազանգեր:

Ներքնախաւը. պերմոտրիասեան եւ հնակենդանական գրեթէ ուղղաձիգ խաւեր:

Արեւմտեան-Ղարաքաղի արեւմտեան երեսի վրայ[98] Վերին-Այգարդեակը կը բաղկանայ գաղձակերպաց կազմած Փլիշեանէ (Flyschoidenflysch), որ կողմնակի կ'անցնի աւազաքարերու, որոնց մէջ կը գտնուին ատամներ քարերու, որոնց մէջ կը գտնուին ատամներ բրածոյից՝ կոճ վոյելոս (Lamna elegans *Ag.*) եւ որ ունի Դրամախեցեաց-կիր՝ քարացածներով՝ Դրամախեցի ողրւոն (Nummulites laevigatus *Brug.*) Դրամախեցի ծակեալ (N. perforatus *d'Orb.*) եւ կոնոկլիպեաս կոնոյտէ- (Conoclypeus conoideus *Gf.*):

Դարալագեազի շրջանակին մէջ, օրինակի համար Մալիշքենտի (Մալիշկա) քով[9,98], Դալիկթափա (Ծակսար կամ Ծակգագաթ) հրաբղխին մօտերը[19], կը գտնուի նման խաւակարգ մը.

2. *Վերին-Այգարդեակ*. գաղձակերպաց աւազաքար:

---

18 Այսպէս գրուած միշտ կերմ. Daroscham, անգղ. Darosham, Անգղ. ընդարձակը կը ժիւէ նաեւ Darosham Evaghlu եւ բերդը՝ Daroshinsky (էջ 297, 302, եւն): Բայց Արիհ աւելի ուշով գրած էր՝ Da·ascham (օրինակ Geol. Forsch. I, 3 եւն) որ համեմատ է տեղացի սլլագգեաց Հնչման, Ընուելը խառն սրսկ.-Հայ. է (զոր՝ Հոփա եւ Ղաֆ.) եւ նաեւ արդի Հայ Հնչումն է Դարբաշամ, քիւ մ'աւելի հին գրուած Տարբաշամ (Հմմտ. Հ. Գ. Ալիշան, "Սիսական", էջ 514—515. Ե. Լալայեանի վերը յիշուած քարտէսը, եւն).

Ծ. Թ.

19 Տես այս տեղերու մասին Ե. Լալայեան, "Վայոց-ձոր" (Ազգագր. Հանդ, ԺԲ, էջ 241—2, 260—268 եւն. Հ. Գ. Ալիշան, "Սիսական", էջ 127, եւն).

Ծ. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՊՈՒԲԼԻԿԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ПУБЛИЧНАЯ БИБЛИОТЕКА

© National Library of Armenia

1. *Միջին-Այգարդեակ.* Լեռնաբածին կրաքարեր՝ փոխնիփոխ նստած խաւերով գորշ, խիտ կիրերով, եւ քարացածներով՝ Orbitoides Fortisii *d'Arch.*) Դրամախեցի գոլիւռ (Nummulites laevigatus *Brug.*) Դրամախեցի ձակիլ (N. perforatus *d'Orb.*) Դրամախեցի Ռամոնդի (N. Ramondi *Defr.*) Խոշոր գոգոյնե- (Cidaris serrata *d'Arch.*) Ոստրէ լայնաբոյն (Ostrea latissima *Desh.*) Այլասէր մածուցիկ (Xenophora agglutinans *Lam.*) Ձիթակ ընդարձակ (Oliva nitidula *Desh.*)։

Պրիաբոնեան աստիճանը՝ քարացածով Դրամախեցի միջին (Nummulites intermedius *d'Arch.*) գտնուած է աւելի արեւմուտք՝ "Ոկտաբերդի (Ողջաբերդ) քով[14, 20] եւ գաթձալ Արարատայ Հարաւակողմը, ուր Քայաղլիսի դաշտը[9] Հարաւէն սահմանող գարատափը կը կազմէ, եւ որ ունի քարացածներս՝ Դրամախեցի Գարանեան (Nummulites garanensis *Joly*) եւ Կոնոկլիպեաս (Conoclypeus)։ Թաց աստի նոյնը իբրեւ ընկերակից կը գտնենք Ձիագետց-կիրոյ Շատին լերան վրայ[1] (քարացածով՝ Դրամախեցի գոլիւռ Nummulites laevigatus *Brug.*, եւ Դրամախեցի ձակիլ, Nummulites perforatus *d'Orb.*)։

Աւելի եւս արեւմուտք, Շատին լերան ձգուածքին մէջ, նկարագրած է Աբիխ[1] հետեւեալ հատածը թուզլա գետոյն սեպ ափին վրայ՝ Մամախաթունի գաւառակին մէջ։

4. Դեղնորակ-սպիտակ կիր, քարացածով Սկոլոպենդրի ըմպէն (Discocyclina ephippium *Cart.*) եւ Սկոլոպենդրի պոլշոյ (D. dispansa *Cart.*)։

3. Լօռակենդանեաց (Bryozoen) կիր, ուր չափազանց շատ կը գտնուի քարացած Մոռվոյա եղջիւր (Ceriopora imbricata *d'Arch.*)։

2. Ծովզնիներ՝ Ծակաբերներով (Շրջանձիկ կամ Շրջոյրի պրոշիւր, Amphistegina nummulinaeformis *Abich.* Սկոլոպենդրի պրոշիւրի, Discocyclina papyracea *Boubée*). Եւ բազմաթիւ գէշ պահուած ծովոզնիներ, ինչպէս՝ օրինակի համար՝ Սպատանդ Մարտինեան (Clypeaster Martinianus *des Moulins.*)

1. Ծրեկաց (Orbulina) կիր։

Անհամաձայնութիւն (Diskordanz.) — Ներքնախաւը՝ Օձակուճ-աւազաքարեր։

Մամախաթունի հարաւարեւելքը եւ Էմմալիի[95] մօտ շատ տարածուած է Դրամախեցեաց-կիրը։ Ասոր մէջ կան քարացածներ՝ Օրբիտոիդ Փորթիի (Orbitoides Fortisii *d'Arch.*) Դրամախեցի ձակիլ (Nummulites perforatus *d'Orb.*) Դրամախեցի Լուկասեան (N. Lucasanus *Defr.*) Ոստրէ Նէխեդսկի (Ostrea Archiaci *Bell.*) եւ կը շարունակուի, քարաղանգերու վրայ նստած, մինչեւ այն Հողամասն՝ որ կը գտնուի արեւմտակողմը կամախի եւ Եփրատայ մեծ արմուկին կամ աղեղնաձեւ դարձուածքին դէպ ի վերին կուրսուի (կուրուչայ) ձորը[48]։

Հիւսիսակողմը՝ Պոնտական լերանց ներքին երեսի ստորոտին երկայնութեամբ ճոխորէն զարգացած է Միջին-Այգարդեակը։ Բաբերդի[1] քով կը նկատենք՝

2. Կրախառն մառն եւ աւազաքարեր։

1. Դեղին, աւազախառն կամ խիտ կիր՝ քարացածներով՝ Դրամախեցի Բիարիցեան (Nummulites biarritzensis *d'Arch.*) Դրամախեցի ձակիլ (N. perforatus *d'Orb.*) Դրամախեցի գոլիւռ (N. laevigatus *Brug.*) Դրամախեցի Լուկասեան (N. Lucasanus *Defr.*) Սկոլոպենդրի պրոշիւրեան (Discocyclina papyracea *Boubée.*) Ոստրէ հսկայ (Ostrea gigantea *Brander.*)։

Վարչահանի դաշտին մէջ (Բաբերդի արեւմտակողմը) կը գտնուի հետեւեալ շերտը[2]։

3. Դեղնորակ աւազաքարեր։

2. Վարակոտ կիր, քարացածով՝ Դրամախեցի ձակիլ (Nummulites perforatus *d'Orb.*) տարբերակ՝ Կոլումբրեան, ենթատարբերակ է (var. *columbrensis*, subvar. *e d'Archiac.*)։

1. Թիթեղակերպ-կիր։

Այգարդեկային այս հողամասը դէպ ի արեւմուտք կը տարածուի մինչեւ Գայլգեղոյ աւազանը, ուր՝ օրինակի համար Բլուրի[1] քով (Plur) յաճախ մեծազանգուած կը գտնուին Դրամախեցիք (Դրամախեցի Բիարիցեան, Nummulites biarritzensis *d'Arch.* Դրամախեցի Լուկասեան, N. Lucasanus *Defr.*, Դրամախեցի Գուեթտարդի N. Guettardi *d'Arch.*)։

Պոնտական լերանց խաւակարգին մէջ Դրամախեցեաց-կիրը մեծ դեր կը խաղայ։ Հաբաւային ստորոտը սաստիկ ծալուած՝ իւր խաւերը հիւսիսային զառիվայրին վրայ միայն դէպ ի Սեւ Ծով հակած են։ Անդհսաքարային հրապրիւրները եւ փխարներ գերիշխող են, եւ կիրերը բարակ, յաճախ շատ փոփոխուած՝ միջամուխ խառնուածքներու վերածուած են։ Հաչէվ[95] խարշուտի ձորին մէջ Ս. Թոմասայէ վար այսպիսի սեւ կիրերու մէջ գտած է՝ Դրամախեցի Ռամոնդի (Nummulites Ramondi *Defr.*) Սկոլոպենդրի ընդարձակ (Discocyclina submedia *d'Arch.*) Սկոլոպենդրի պոլշոյ (D. dispansa *Cart.*) Կոն ներքնաձեւ (Pecten solea *Desh.*)։

Այս կիրերը փոխնիփոխին նստած են փազփազաքարերու հետ։ Ա.ք-սու ձորին մէջ, անդհսաքարերու հետ։ Ա.ք-սու ձորին մէջ, կերասանի եւ թիւրկպոլիի միջեւ ծովափուն վրայ, եւ Տրապիզոնի հարաւակողման շրջանակին մէջ[2] միեւնոյն յատկութիւնները կը ցուցնէ Այգարդեակը, որ հոս ունի քարացածներս՝ Կոլիւլիկ նաւակաձեւ (Miliolina trigonula *Lam.*) եւ Քրոմիկ (Lithothamnium)։ Պոնտական լերանց հիւսիս-արեւելեան ծայրը բարձրանալ Քաջքարի վրայ ("Kartschkal", 3461 մեթր բարձր)[28], Դրամախեցեաց-խաւերուն մէջ նոյն ոճով համաժամանակեայ հրապրիւրներ եւ փխարներ միջամուխ խառնուած են։ Դրամախեցեաց-խաւերն ունին քարացածներ՝ Շրջանձիկ Դրամախեցի (Amphistegina nummulinaeformis *Abich.*) Դրամախեցի գոլիւռ (Nummulites laevigatus *Brug.*) Սկոլոպենդրի պոլշոյ (Discocyclina dispansa *Cart.*)։

Դրամախեցեաց-կիր շատ տարածուած է Հարաւային եզերալերանց մէջ, յատկապէս փոխանակ Զանգուածին Հարաւակողմը։ Խարբերդի մօտ՝ Արփաւտի ("Arpaut") գաշտին մէջ[48, 101] կը գտնուի խաւակարգ մը մանրաբացածներով՝ Դրամախեցի Ռամոնդի (Nummulites Ramondi *Defr.*), Դրամախեցի գոլիւռ (N. laevigatus *Brug.*)։ Այս ձեւերուն հետ ի միասին կը գտնուի Դրամախեցի միջին (N. intermedius *d'Arch.*) որ վերնագոյն պրիաբոնեան հորիզոնը մատնանիշ կ'ընէ։ Տաւրոսի Հարաւային ստորոտին եւ Մարտինի բլուրն համար՝ Ainsworth[22] տուած անորոշ տեղեկութեանց համեմատ՝ Այգարդեակը հետեւեալ կերպով կարելի է գասաւորել։

3. Վերին-Այգարդեակ. Դարայի եւ Միհրաբի կիր՝ քարացածներով Ոստրէ (Ostrea), Կոն (Pecten), Արուեսիկ (Venus), Կիթերա (Cytherea), Սրտաձեւ (Cardium), Ցուրտ (Cerithium), Իլ (Իլաձեւ, Fusus), Կոն (Conus), Կողմնաբաց (Pleurotomia) եւ շանաձկոյ ակռաներ։

2. Միջին-Այգարդեակ. Դրամախեցեաց-կիր քարացածներով Դրամախեցի (Nummulites) եւ Կոլիւլիկ (Miliolina)։

1. Ներքին-Այգարդեակ. կարմիր աւազաքարեր եւ մառներ՝ գորշածոյ խշտերակաղաքարեր եւ մառներ՝ գորշածոյ խշտերակաղաքարեր եւ մառներ՝ գորշածոյ խշտերակաղ

զի երեսահարք՝ հիւսիսային մը եւ միջերկրական մը։

Նոյնը լաւ ուսումնասիրուած է Ախալցխայի աւազանին մէջ։ Հոս իւր կենդանախումբը մերձաւոր աղերսներ կը ցուցընէ Արեւմտեան-Եւրոպիոյ եւ Արալ-Լճի կենդանեաց հետ[1, 10, 63, 89]։

2. *Աքուիտանեան աստիճան* (Aquitanstufe).

է) Աւազաքարեր, գոյնզգոյն մառներ եւ գաճաբեր կաւեր՝ գորշածխով եւ կոպճացած ծառաբներով։

բ) Հրաբղխային փխարներ եւ խոռոչներ՝ որոնց հետ խառնուած են աւազաքարի շերտեր, քարացածովս՝ կ՚ը-ը-ե-ա (Cyrena).

ը) կաւախառն աւազներ՝ կրախառն շերտերով 46 մետր թանձրութեամբ, քարացածներով՝ կ՚ո-ւ ո-ւ-յ-ը-յ- (Pectunculus obovatus Lam.) կ՚ը-ը-ե-ա կ՚ե-ա-մ-ա-ռ-է-ա-ը (Cyrena semistriata Desh.) Լ-ը-ղ-ա կ՚ը-ը-ա-յ- (Natica helicina Brocchi.) Ց-ը-ը-ա մ-ը-ը-ա-ռ-ա-ն (Cerithium margaritaceum Brocchi.) Փ-ը-ւ-ը-ա կ-ը-ռ-ա (Eburna Caronis Brongn.)։

1. *Տոնգրեան* (Tongrisch) *եւ Լիգուրեան* (Ligurisch) *աստիճան։*

է) Մուխ-գորշ, կրախառն աւազաքարեր, քարացածներովս՝ կ՚ո-ւ ա-ղ-ե-ն-յ- (Pecten arcuatus Brocchi.) Մ-ը-ո-ւ-ե-յ Ա-ը-լ-ե-ա (Cardium aralense Abich.) Ա-ո-ը-ւ-ն (կ-ը-ը-ւ-ն-) մ-ը-ա-ւ-ո-ը է-ը-ո-ը-յ- (Cyprina ex aff. tumida Nyst.) Ց-ը-կ ռ-ե-ը-ը- (Rostellaria macroptera Lam.)։

բ) կաւախառն աւազներ, որոնց ատաղձը մասամբ փալփ-ծիրանաքարակերէ (Augitporphyrit) ծագած է, քարացածներովս՝ ո-ը-ը-ի ը-ի-յ-ե-ա-տարբերակ՝ ն-ե-ա (Ostrea ventilabrum, var. prona Wood.) Զ-ը-ե-ա-ը-ը-ը ը-ա-ն-ը (Isocardia crassa Nyst.) Տ-ը-ն-ն մ-ը-ա-ւ-ո-ը ա-ե-ա-կ՚ ը-ը-ը-ը-ւ-ա-ն (Meretrix aff. nitidula Lam.) Լ-ը-ղ-ա Հ-ա-ն-ը-ո-ն-ե-ա-ն (Natica hantoniensis Sow.)։

ա) Տղմախառն աւազներ՝ քարացածներովս. Ա-ը-ո-ւ-ի-ա Ժ-ա-ն-ժ-ա-ա (Aturia ziczac Sow.) եւ Ո-ը-ա-խ-ե-ց-է-ա-ի-ն (Ց-ե-շ-ը-ա-ի-ը Խ-ե-ն-է-ա-) Ա-խ-ե-ա-յ-ա-կ-ա-ն (Harpactocarcinus achalzicus Bittner.)։

Տփղիսի շրջանակին մէջ[41] *լաւ զարգացած է վերին-Ա-ը-ւ-ա-ն-ե-ա-ն-ը (հրաբղխային փխարներ, գաճաբեր կաւեր՝ գորշածուխներով եւ գաղձակերպաց-աւազաքարեր, որոնք ունին քարացածս՝ Ա-ն-ա-ա-կ Տ-ը-ե-ի-ն-կ (Chondrites Targioni Brongn.) մինչդեռ պանոպան շրջանէն (քաջքար լերան եւ Արտահանի սարահարթին միջեւ եղած շրջանակէն*[28]*) կը նշանակուին միայն ներքին կրերը քարացածովս՝ Ո-ը-ի-ե-ց-է-ի-ն (Harpactocarcinus.) Սեւ ծովու վրայ եղող Պլատանայի*[60] *մօտ տակաւին կ՚իշնէ հիւսիսային երեսահարքը, ձուաքարային կրեր՝ քարացածներովս կ՚ը-ը-ե-ա կ՚ե-ա-մ-ա-ռ-է-ա-ը (Cyrena semistriata Desh.) Ծ-ո-վ-ե-ը-ը- (Halitherium) եւ տերեւներու դրոշմապատկերներ։ Այս խառնիտները Թերեւս աղգականութիւն մը կը ցուցընեն Սոց-քայեան (Sotzka) խաւերուն հետ, ինչպէս կիլեկիոյ Սակաւարգեակը։ Ա-ը-ի-ա-նեան խաւերը տերեւներով կը գտնուին նաեւ Ը-ր-ղ-ա-ճ-ի (Argatschi) մօտ, Գ-ը-ղ-ը-ղ-ա-յ-ա-ն-ը-ր-ը-ր-ը-ն-ե-ր-ու մէջ՝ Ա-ր-ա-ր-ա-տ-ա-յ Հիւսիս-արեւմտակողմը եւ մերձաւոր Գ-ը-ղ-ը-ղ-ե-ե-ր-ի լերանց մէջ՝ Ը-ր-փ-ա-յ գետոյն եւ Ե-ր-ա-ս-խ-ա-յ գետահանուն-քին վրայ*[19]*, եւ կը ցուցընեն հետեւեալ դասաւորութիւնը (մինչեւ 208 մետր թանձրութեամբ)։*

4. *Դեղին աւազաքարեր եւ քարազանգը՝ փոխնիփոխ նստած գորշ փխարներու հետ.*

3. *Դեղին փխարներ քարացածներովս՝ կ-ա-ն-ը-տ-ը-ղ-է Տ-ե-ը-ը-ե-ն-ե-յ-է-ն (Podocarpus eocenicus Unger.) Ա-ե-ա-ն-ի ա-ը-ա-ա-ե-ա-ն (Agavites araratica Abich.) կ-է-պ-ա-կ է-ա-ղ-վ-ե-յ-է- (Cyperites canaliculatus Heer.) Փ-ա-ե-ղ-է-ն Է-ն-ի-ն-ե-ա-ն (Phragmites oeningensis Heer.) Ո-ւ-կ ն-ե-ղ (Salix angusta Braun.)։*

2. *Գորշ փխարներ քարացածներովս՝ խ-ա-ր-ւ (Չ-ի-կ-ա-ղ) Հ-այ-տ-ն-է-ր-է (Mytilus Haidingeri Hörnes.) Ա-ր-ւ-կ ն-ը-ք-ե-յ- (Arca umbonata Desh.) Տ-ե-ի-ն ը-ա-ն-ը-ա-ե-ա-ղ (Meretrix incrassata Sow.) կ-է-ր-ե-ա վ-ա-վ-ա (Cyrena undata Abich.) Ց-ը-ը-ա ռ-ե-ը-ը-ա-ե-ի-ն (Cerithium margaritaceum Brocchi.) Ի-ղ (-ի-ե-յ) Բ-ա-ը-ը-ի-ը-ա-ե-ա-ն (Fusus burdigalensis Bast.)։*

1. *Քարազանգային աւազաքարեր եւ ժայռքար-ծիրանաքարային խոռոչներ։*

Սակաւարգեակ կը գտնուի գարձեալ Երասխ գետն ի վար, Ջուղայէ քանի մը քիլոմետր վեր[9]*։ Հոն կայ կարգ մը կրախառն աւազաքարերու եւ կրերու՝ քարացածներովս՝ Ց-ը-ը-ա ռ-ե-ը-ը-ա-ե-ի-ն (Cerithium margaritaceum Brocchi) եւ Ց-ը-ա ձ-ա-ե-ա (C. plicatum Brug.) Քիչ մ՚աւելի հիւսիսակողմը՝ Սուրմալիկի քով գտած է Tsulukidse*[98] *գիտնականը քարացածս Տ-ե-ի-ե-ա-յ Բ-ո-ւ-ր-յ- (Planorbis rotundatus Brand.)։*

Երասխայ հիւսիսակողմը, Դարալագեազի գաւառին մէջ, կը գտնուի բուստակիր մը (կորաղիոնաց-կիր) բոլորովին զարտուղի միջերկրական երեսահարքով։ Անշուշտ հոս կը գտնուէր արեւմտեան ծովախորշ մը պարսկական Սակաւարգեակի ծովուն։ Երեւանի մօտ՝ Ողջաբերդի („Oktaberd„) քով կը նկատենք հետեւեալ խաւերը[1, 9, 14, 97]*։*

2. *Բաց-դեղին կիր՝ բուստերով, եւ այն՝ մեծաւ մասամբ Օ-ե-ր-բ-ո-ւ-ր-գ-ի (Oberburg) եւ Կաստէլ-Գոմբէրտոյի (Castel Gomberto) ձեւերով. այսպէս՝ օրինակի համար՝ Վ-ո-ո-ւ-կ մ-ա-ն-ր-ա-մ-ա-ն-ը (Porites minuta Reuss.) Խ-ո-ր-ը-մ-ո-ւ-ե-ր-ե- ո-ր-ե-ց-ո-յ (Ulophyllia acutijuga Reuss.) Պ-ա-ն-ի-կ խ-ա-ե-ց-ո-յ (Favia confertissima Reuss.) Ա-ր-ե-ե-ա-ը ո-ի-ն-ի-յ- (Heliastraea columnaris Reuss.) Զ-ա-ե-ա-ը-ը Վ-ա-յ-ե-ւ- (Isastraea elegans Reuss.) Հ-ի-ո-ա-ո-ւ-ե-ր- ֆ-ո-ն-կ-ա-ը-ը (Plocophyllia calyculata Reuss.) Տ-ե-ր-ե-խ-ո-ւ-ն-կ ց-ը-ա-յ-ե-կ (Phyllocoenia irradians M. E. եւ H.)։*

Թերեւս Ա-ը-ի-ա-ն-ե-ան Հորիզոն մը կայ նաեւ կարմիր մառներուն մէջ, որոնք ունին

[41] Ռնագիրն ունի Gerger, բայց խնդիր չկայ թէ ասով նշանակուածն է Հերհեր, ինչպես արդէն կը հետեւի անդգ. բնագրին այն տեղեկութենէն թէ այս Gerger կը գտնուի Մ-ա-լ-է-ի-ո-ե (Մ-ա-լ-է-ի-յ-ե) „քանի մը մղոն հեռու՝ Արեւելեան-Հիւսիսարեւելքը„ (էջ 431) եւ Ց-ա-ն-կ-ի մէջ այլ նշանակուած է իբր Դարալագեազի մէկ տեղը (էջ 506)։ — Հեղինակը կը գրէ նոյնպես „Gerger (2724 ոտք բարձր), Եփրատի վրայ, Արղնի (Arghana) հարաւարեւմտեան„ եւն (էջ 384, 421)։ Ասի կարելի է, օտար հնչմամբ նաեւ Կէօլկէր։ — Շատ աւելի յաճախ յիշուած է երրորդ Gerger տեղ մը „Պարանդի մօտ„ եւն (էջ 284, 299, 351, 360)։ Ջատի գրեցինք Կէրկէր։ Տես յետոյ։ Ե. Թ.

քարացածներս՝ Ա-ր-ո-ւ-ե-ի Ա-ֆ-ր-ո-յ („Գեղանի„, Venus Aglaurae Brongn.) Տ-ե-ի-ն հմմտ. ը-ա-ն-յ-ա-ե-լ (Meretrix cf. incrassata Sow.) Տ-ա-յ-ի-կ ֆ-ո-ա-ե-ր (Pyrula cingulata Hoernes.) եւ որոնք Գ-իւ-ղ-ե-ր-ջ-ի-ն-ղ-ա-ղ-ա-յ-ի քով[75] *(Guvertschinkala „Ազաւնաբերդ„), ուրմէ լճին վրայ, Նուազարգեակի ներքեւ նստած են։*

Շ. Յ. Տ.

(Շարունակելի։)

ՍԵՒԱՆԱՅ ՎԱՆՔԸ

(Շարունակութիւն։)

Ե.

Անապատական կեանքի աչքի ընկնող նշանը Սեւանի մենաստանում այս շրջանում էր՝ միաբանների հազուստը, որոշ չափով եւ ժամերգութիւնը, որը սովորական ժամերգութենից տարբերւում էր, ուստի եւ կաւելով անապատի վարկը բարձրացնում[27]*։*

Գիւղերային ժամը սկսուել է ձմեռը գիշերային 3ին, ամառը՝ 1ին։ Լուսաչերուայ ժամի 3ին, ամառը՝ 1ին։ Լուսաբարի օգնականը գնացել է հերթավար վարդապետի դուռը ծեծել. գնացել է եկեղեցի, բուրվառը վառել ու բոլոր պատկերներին լնկարկել, մինչ այդ հերթավարը եկել է եկեղեցի եւ սկսել «Օրհնեալ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս»։ Լուսաբարի օգնականը խփել է կրծորդը. հերթավարն սկսել է «Հայր մեր»ից յետոյ յաջորդ օրուայ ձայնի Սաղմոսի կարդալը։ Սա սաղմոսն է ասել, լուսանոնը. մինչ սա սաղմոսն է ասել, լուսաբարն սկսել է կոչնակով բոլոր միաբանների դռները բախել։ Դրանից յետոյ սկսել է կոչնակով երկար ժամանակ տախտակին ծեծել, ապա խփել է հասարակը։ Բոլոր միաբանների համար պարտաւորական է եղել հասարակից յետոյ գալ եկեղեցի, ով առանց յարգելի պատճառի եկեղեցի չի եկել, պրկուել է նոյն օրուայ հացից։ Ճաշի ժամանակ նրա բաժինն էլ դրուած է եղել, երբ զանցառու միաբանը ճաշի է նստել նրա

[27] Ժամերգութեան մասին գրած ունի Ց-ա-ւ-ի-կ եպ-ը «Անապատականները եւ վանականութիւնն» աշխատութեան մէջ, էջ 143—153։ Իմ տեղեկութիւնները քաղել եմ նոյն մենաստանի միաբան Ա-ր-խ-ա-ն-գ-է-ս վ.-ից, որոնք եւ մի փոքր աւելի մանրամասն են եւ մի քիչ տարբեր։

© National Library of Armenia